

تحلیل ادبیات ژئوتوریسم در ایران

(براساس تحلیل محتوای کمی مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۶)

یوسف آقائی پور- دانشجوی دکتری ژئومورفولوژی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
محمدحسین رامشت*- استاد گروه جغرافیای طبیعی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۶/۰۳   تأیید نهایی: ۱۳۹۹/۰۱/۱۹

چکیده

ژئوتوریسم یکی از شاخه‌های جدید گردشگری است که در دو دهه اخیر مورد توجه محققان و گردشگران قرار گرفته است. این افزایش توجه باعث رشد و گسترش ادبیات ژئوتوریسم شده است. با توجه به رشد ادبیات ژئوتوریسم در طی این سال‌ها، به نظر می‌رسد که بررسی ادبیات آن لازم است. هدف این پژوهش بررسی ادبیات ژئوتوریسم در ایران با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی و ارائه نمای کلی از وضعیت آن است. بدین منظور تعداد ۹۹ مقاله علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی و ۱۶ کتاب در بازه زمانی ده‌ساله (۱۳۸۷-۱۳۹۶) مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده افزایش توجه محققان و رشد زیاد چاپ مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم است. توسعه مهم‌ترین مؤلفه تعاریف ژئوتوریسم می‌باشد. حدود ۳۳ درصد مطالعات از روش تحقیق ترکیبی (کمی و کیفی) استفاده کرده‌اند و ۷۱ درصد مطالعات نیز دارای اهداف کاربردی هستند. مقالات ژئوتوریسم در ۴۲ مجله چاپ شده‌اند که مجلات علوم زمین و فصلنامه جغرافیای طبیعی با ۷ مقاله بیشترین مقالات را منتشر کرده است. پژوهشگرانی از ۵۳ دانشگاه و موسسه در انتشار مقالات و کتاب‌ها ژئوتوریسم مشارکت داشته‌اند که دانشگاه‌های تهران و تبریز بیشترین تعداد مقالات را به خود اختصاص داده‌اند.

واژگان کلیدی: تحلیل محتوا، ژئوتوریسم، گردشگری، ایران.

مقدمه

در دهه‌های اخیر شاخه جدیدی از گردشگری شکل گرفته است که دارای یک رابطه آگاهانه با طبیعت بی‌جان است (وارونا^۱، ۲۰۱۶: ۴۷). ژئوتوریسم^۲ یکی از رشته‌های وابسته به گردشگری طبیعت‌گرا است که به معرفی پدیده‌های زمین‌شناسی و ژئومورفولوژی^۳ به گردشگران با حفظ هویت مکانی آن‌ها می‌پردازد (غازی و قدیری، ۱۳۹۰، ۶۵). ژئوتوریسم به‌عنوان یکی از گونه‌های گردشگری پایدار است که در طول دو دهه گذشته رشد زیادی داشته است و شاخه‌ها، مفاهیم و شبکه بین‌المللی مرتبط با ژئوتوریسم نیز در این سال‌ها رشد و گسترش زیادی داشته است (نیوسام و دولینگ^۴، ۲۰۱۲، ۲۰؛ پرتو، ۲۰۱۳، ۲۴). در ایران مطالعات ژئوتوریسم پس از پیشنهاد محمدحسن نبوی در هجدهمین گردهمایی علوم زمین در سال ۱۳۷۸ آغاز شد و محققان با مطالعات و پژوهش‌های خود نقش مهمی در زمینه معرفی، آموزش و رشد آن بر عهده داشته‌اند. در حال حاضر با توجه به جدید بودن، گستردگی و تنوع موضوعات و پدیده‌ها، ژئوتوریسم به یک زمینه پژوهشی محبوب در میان محققان رشته‌های مختلف مخصوصاً ژئومورفولوژی و زمین‌شناسی تبدیل شده است. مطالعات و تحقیقات زیادی نیز در طی این دو دهه در زمینه ژئوتوریسم انجام شده است و همین امر باعث رشد و توسعه ادبیات این مفهوم شده است که در این زمینه منابع نوشتاری همانند کتاب و مقاله از نقش و اهمیت بیشتری برخوردار هستند. یکی از نیازهای اساسی هر جامعه علمی، ارزیابی عملکرد فعالیت‌های علمی آن جامعه به‌طور مستمر، بی‌طرف و همه‌جانبه است که نقش بازخورد را در رفع موانع پیشرفت علمی ایفا می‌کند (ستاوند و روستا، ۱۳۹۲، ۳۹۴). برای حرکت صحیح به سمت توسعه و پیشرفت حقیقی، بررسی و ارزیابی تحقیقات امری ضروری است (خلجی، ۱۳۸۱، ۹۴). بررسی جنبه‌های مختلف ادبیات علمی ژئوتوریسم در ایران با توجه به رشد زیاد این مطالعات در سال‌های اخیر تصویری از فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه را ترسیم می‌کند. به عبارتی با تحلیل محتوای^۵ مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم می‌توان گامی در جهت بهبود روند علمی این دانش برداشت. تحلیل محتوا یکی از روش‌هایی است که پژوهشگران برای تحلیل اطلاعات تحقیقات مختلف از جمله مقالات از آن استفاده می‌کنند. پژوهش‌های متعددی با استفاده از روش تحلیل محتوا و روش‌های دیگر به بررسی مقالات و ارزیابی مقالات و مجلات علمی پرداخته‌اند که از جمله این تحقیقات می‌توان به موارد زیر اشاره نمود. اولافسدوتیر و تریجونیت^۶ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای به بررسی سیستماتیک ادبیات علمی ژئوتوریسم در طی دو دهه اخیر پرداخته‌اند و نتایج مطالعه آن‌ها نشان‌دهنده این است مشارکت ۵۳ کشور در مطالعات است که بیشتر علاقه‌مند به شناسایی، توصیف و ارزیابی جغرافیایی مناطق هستند. کولتا^۷ (۲۰۱۸) روش‌های مطالعه ژئودایورسیتی را مورد بررسی قرار داده است و معتقد است که رویکرد روش‌شناسی باید بر اساس هدف تحقیق انتخاب شود. روبان^۸ (۲۰۱۵) به بررسی الگوی جغرافیایی ادبیات ژئوتوریسم پرداخته است که نتایج آن نشان می‌دهد مطالعات در تمام قاره‌ها انجام می‌شود اما تمرکز آن بیشتر در اروپا، شرق آسیا، خاورمیانه و آمریکای جنوبی است. کامپروبی و کرومینا^۹ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای به بررسی کاربرد روش تحلیل محتوا در مطالعات گردشگری پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که مطالعات گردشگری با استفاده از روش تحلیل محتوا شفاف، مؤثر و قابل تکرار است. موحد و ایزدی (۱۳۸۹) به تحلیل کمی و کیفی مقاله‌های فصل‌نامه پژوهش‌های جغرافیایی در بازه زمانی ۱۳۷۸-۱۳۸۷ پرداخته‌اند و برای این کار از هشت پارامتر استفاده کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که مقالات در هشت پارامتر مورد بررسی

1. Warowna

2. Geotourism

3. Geomorphology

4. Newsome

5. Content analysis

6. Olafsdóttir

7. Kuleta

8. Ruban

9. Camprubi

پیشرفت‌های کمی و کیفی داشته‌اند. ستاوند و روستا (۱۳۹۲) مقالات مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۲ را با استفاده از هشت متغیر بررسی کرده‌اند. علی‌نژاد و میرحق جو (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به بررسی مقالات مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی طی سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۹ پرداخته‌اند و به تحلیل تعداد مقالات، نویسندگان، و سهم مؤسسات و دانشگاه‌هایی نویسندگان مقالات پرداخته‌اند. قنوتی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی مدل‌های مورد استفاده در مقاله‌های ژئوتوریسم و روند استفاده از این مدل‌ها پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از مدل‌های پرالونگ^۱ و اکولوژیک نسبت به سایر مدل‌ها متداول‌تر است و بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۱ بیشترین استفاده از مدل‌های مختلف در زمینه ژئوتوریسم انجام شده است. مختاری (۱۳۹۳) در مقاله‌ای به بررسی نقد دانش ژئوتوریسم در ایران، ماهیت ژئوتوریسم و رابطه آن با ژئومورفولوژی و روش‌های مورد استفاده در مطالعات ژئوتوریسم پرداخته است و معتقد است که در مطالعات ژئوتوریسم به جای استفاده از واژه‌هایی همانند ژئومورفوتوریسم و ژئومورفوسایت بهتر است به شخصیت جغرافیایی آن توجه شود. زنگنه اسدی و همکاران (۱۳۹۵) روش‌های مورد استفاده برای ارزیابی ژئوسایت و ژئومورفوسایت‌ها در ایران را بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که روش کومانسکو با وجود داشتن ضعف‌هایی همانند ارزیابی نقش خدماتی ژئومورفوسایت‌ها نسبت به سایر روش‌ها بررسی شده کامل‌تر است، آن‌ها یک روش ژئومورفوتوریسمی برای رفع نواقص سایر روش‌ها معرفی کرده‌اند. استفاده از واژه ژئومورفوتوریسم در مطالعات ژئوتوریسمی خاص ایران است (مختاری، ۱۳۹۳، ۱۰۰).

کشور ایران به علت خصوصیات طبیعی، انسانی و تنوع جغرافیایی آن از قابلیت بالایی در زمینه ژئوتوریسم برخوردار است و پژوهشگران در طی سال‌های اخیر مطالعات فراوانی در این زمینه داشته‌اند و مقالات و کتاب‌های متعددی در این زمینه به چاپ رسانده‌اند، اما آن‌ها وضعیت و پیشرفت تحقیقات ژئوتوریسم را مورد بررسی قرار نداده‌اند. هدف این پژوهش بررسی فضای گفتمانی ژئوتوریسم در ایران از طریق ارزیابی مقاله‌ها و کتاب‌های چاپ‌شده در این زمینه با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی است.

روش تحقیق

این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی به بررسی و تحلیل ادبیات ژئوتوریسم می‌پردازد. جامعه آماری پژوهش شامل کتاب‌های ژئوتوریسم و کلیه مقالات ژئوتوریسم چاپ‌شده در مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی است که در سایت مجلات یا در پایگاه‌های علمی داندود مقاله همانند بانک اطلاعات نشریات کشور، پایگاه مجلات تخصصی نور، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و پرتال جامع علوم انسانی نمایه شده و قابل دسترسی می‌باشند. در راستای اهداف تحقیق تعداد ۱۶ کتاب ژئوتوریسم و مقالات ژئوتوریسم موجود در پایگاه‌های ذکر شده که شامل ۹۹ مقاله بود داندود شده و سپس اطلاعات مورد نیاز استخراج گردیده است. بازه زمانی پژوهش ده ساله (۱۳۸۷-۱۳۹۶) است. شاخص‌های مورد استفاده در این تحقیق شامل روند چاپ مقالات ژئوتوریسم، مؤلفه‌های کلیدی تعاریف ژئوتوریسم، روش تحقیق، پراکندگی جغرافیایی مناطق مورد مطالعه، میزان مشارکت مجلات و میزان مشارکت دانشگاه‌ها است. برای توصیف کمی شاخص‌ها و ترسیم نمودارها از نرم‌افزار اکسل^۲ و به منظور بررسی پراکندگی جغرافیایی مطالعات از نرم‌افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی^۳ استفاده شده است.

10. Perelong

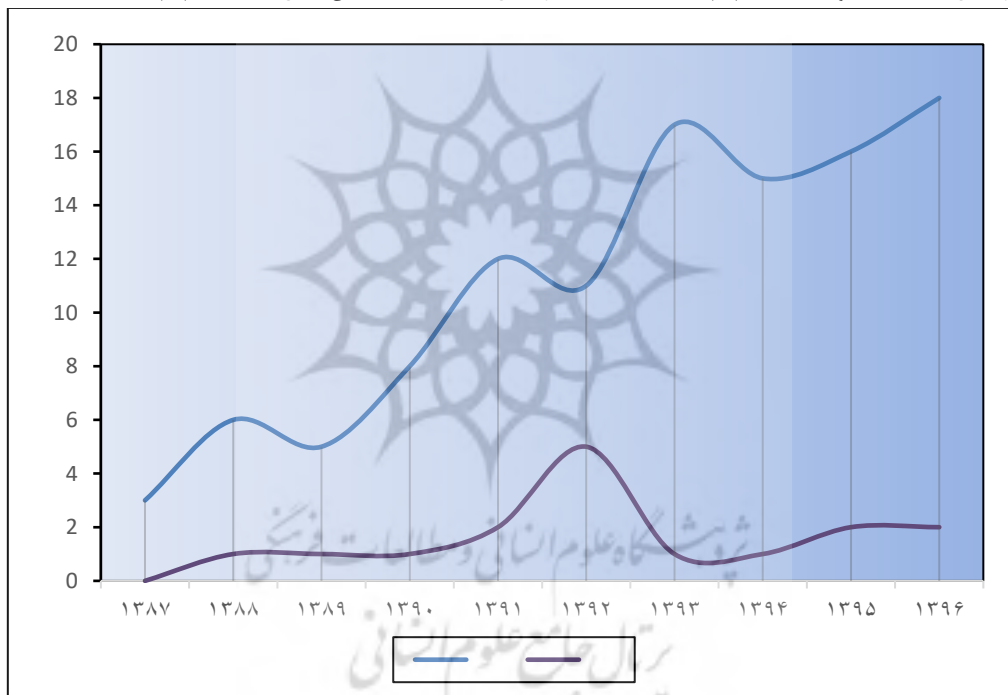
11. Excel

12. Geographic Information System

بحث و یافته‌ها

تحلیل روند مقالات ژئوتوریسم

برای تحلیل روند کتاب‌ها و مقالات چاپ‌شده در مجلات علمی، تعداد کتاب‌ها و مقالات ژئوتوریسم منتشر شده در طی بازه زمانی ده سال (۱۳۸۷-۱۳۹۶) استخراج شده و نمودار توزیع فراوانی آن ترسیم گردیده است (شکل ۱). در طی بازه زمانی مورد مطالعه ۹۹ مقاله و ۱۶ کتاب ژئوتوریسم به چاپ رسیده است. با نگاهی به نمودار پایین درمی‌یابیم که روند چاپ مقالات ژئوتوریسم صعودی است و از سه (۳) مقاله در سال ۱۳۸۷ به ۱۵ مقاله در سال ۱۳۹۶ رسیده است. بر اساس داده‌ها سال ۱۳۹۳ با ۱۶ مقاله و پس از آن سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ با انتشار ۱۵ مقاله بالاترین فراوانی را دارند. در پنج سال اول ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ به علت شکل‌گیری تازه این مفهوم گردشگری و ناشناخته بودن آن نزد پژوهشگران و مجلات تعداد مقالات کم و دارای نوسان زیادی می‌باشد. به‌طور کلی نمودار روند انتشار مقالات نشان‌دهنده افزایش توجه و اهتمام پژوهشگران به موضوع ژئوتوریسم است. روند چاپ کتاب‌های ژئوتوریسم دارای رشدی صعودی است ولی این رشد کم بوده بطوریکه در بیشتر سال‌ها یک یا دو کتاب به چاپ رسیده است، بجز سال ۱۳۹۲ که در این سال ۵ کتاب چاپ شده است.

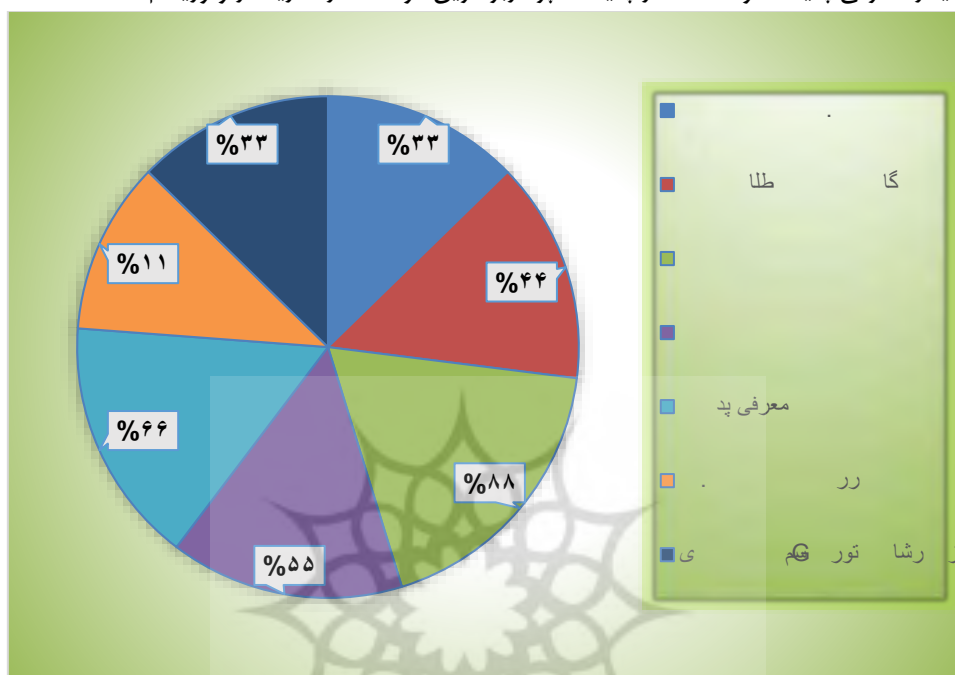

شکل ۱. توزیع فراوانی مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم (۱۳۸۷-۱۳۹۶)

مفهوم و تعریف ژئوتوریسم

دو دهه از شکل‌گیری ژئوتوریسم می‌گذرد که در طی این مدت محققان تلاش زیادی برای بررسی و تعریف ژئوتوریسم و مفاهیم اساسی آن انجام داده‌اند. ژئوتوریسم دانشی چندشالوده‌ای و میان رشته‌ای است و محققان براساس پیش زمینه ذهنی خود تعریف‌های متفاوتی را ارائه کرده‌اند (مختاری، ۱۳۹۴، ۴۱). محققانی داخلی همانند نکوئی صدری، امری کاظمی، مختاری، مقصودی و ... تلاش کرده‌اند تا جنبه‌های مختلف ژئوتوریسم را در مقالات و کتاب‌های خود تبیین نمایند و در این راستا تعاریفی از این مفهوم ارائه داده‌اند؛ همانند کتاب ژئوتوریسم نوشته دکتر داود مختاری که تاریخچه تعاریف و مفاهیم ژئوتوریسم را در این کتاب بررسی و تحلیل کرده است. تعاریف ارائه شده غالباً از چند مولفه تشکیل شده‌اند و در این تحقیق برای بررسی تعاریف ژئوتوریسم ارائه‌شده در مقالات مورد مطالعه، مؤلفه‌های تعاریف استخراج و سپس در هفت گروه طبقه‌بندی شده‌اند. در این بخش برای بررسی تعاریف ارائه شده در مقالات و استخراج مولفه‌ها از اشباع نظری استفاده شده است. گزاره‌های استخراج‌شده بیانگر موارد ذیل است:

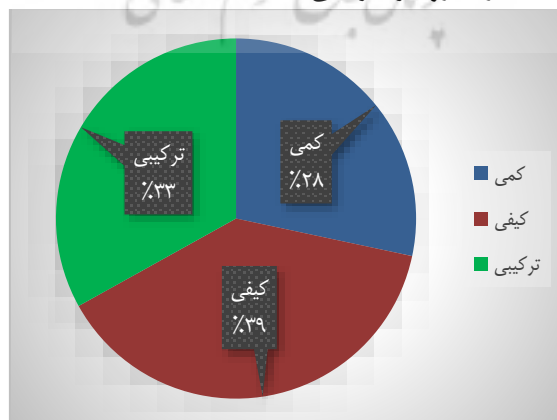
۱. ارائه تعریف ژئوتوریسم از نویسندگان خارجی و داخلی در بیشتر مقالات
۲. نزدیکی تعاریف ارائه‌شده از نویسندگان داخلی به تعاریف نویسندگان خارجی نشان‌دهنده نگاه به بیرون پژوهشگران ژئوتوریسم به‌منظور نزدیکی به ادبیات علمی بین‌المللی است.
۳. توسعه پایدار، معرفی پدیده‌ها و حفاظت از پدیده‌ها پرکاربردترین مؤلفه‌ها در تعاریف ژئوتوریسم هستند.

شکل ۲. فراوانی مؤلفه‌های تعریف ژئوتوریسم در مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم (۱۳۸۷-۱۳۹۶)

بررسی روش تحقیق

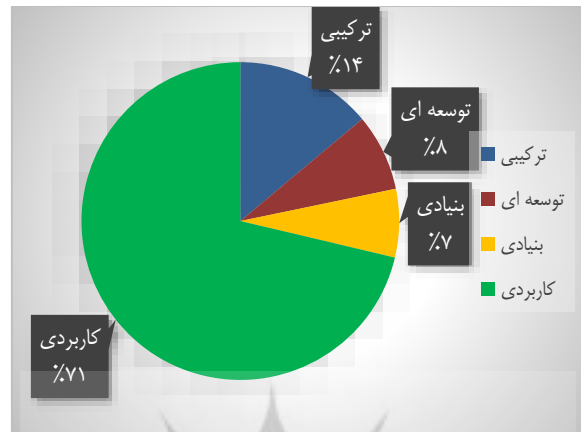
روش‌های تحقیق به‌عنوان هدایتگر جستجوهای علمی در جهت دستیابی به حقیقت به شکل‌های مختلف بر اساس ماهیت تحقیق، اهداف تحقیق، ابزار تحلیل دسته‌بندی می‌شوند (خاکی، ۱۳۷۸، ۱۵۵؛ حافظ‌نیا، ۱۳۸۲، ۵۰). در این پژوهش به بررسی روش تحقیق بر اساس رویکرد و روش تحقیق بر اساس هدف می‌پردازیم. رویکرد روش‌شناسی مقالات و کتاب‌های مورد مطالعه در سه دسته کمی، کیفی و ترکیبی گروه‌بندی شده است که ۲۸ درصد مقالات دارای رویکرد کمی، ۳۹ درصد مقالات کیفی و ۳۳ درصد از مقالات دارای رویکرد ترکیبی هستند.

شکل ۴. توزیع کمی مقاله‌ها و کتاب‌ها بر اساس رویکرد روش‌شناسی

روش تحقیق بر اساس هدف‌شناسی را می‌توان در سه گروه تحقیقات بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای طبقه‌بندی نمود. پژوهش‌ها معمولاً در یکی از این سه گروه قرار می‌گیرند؛ اما در برخی پژوهش‌ها ممکن است هدف پژوهش به‌صورت

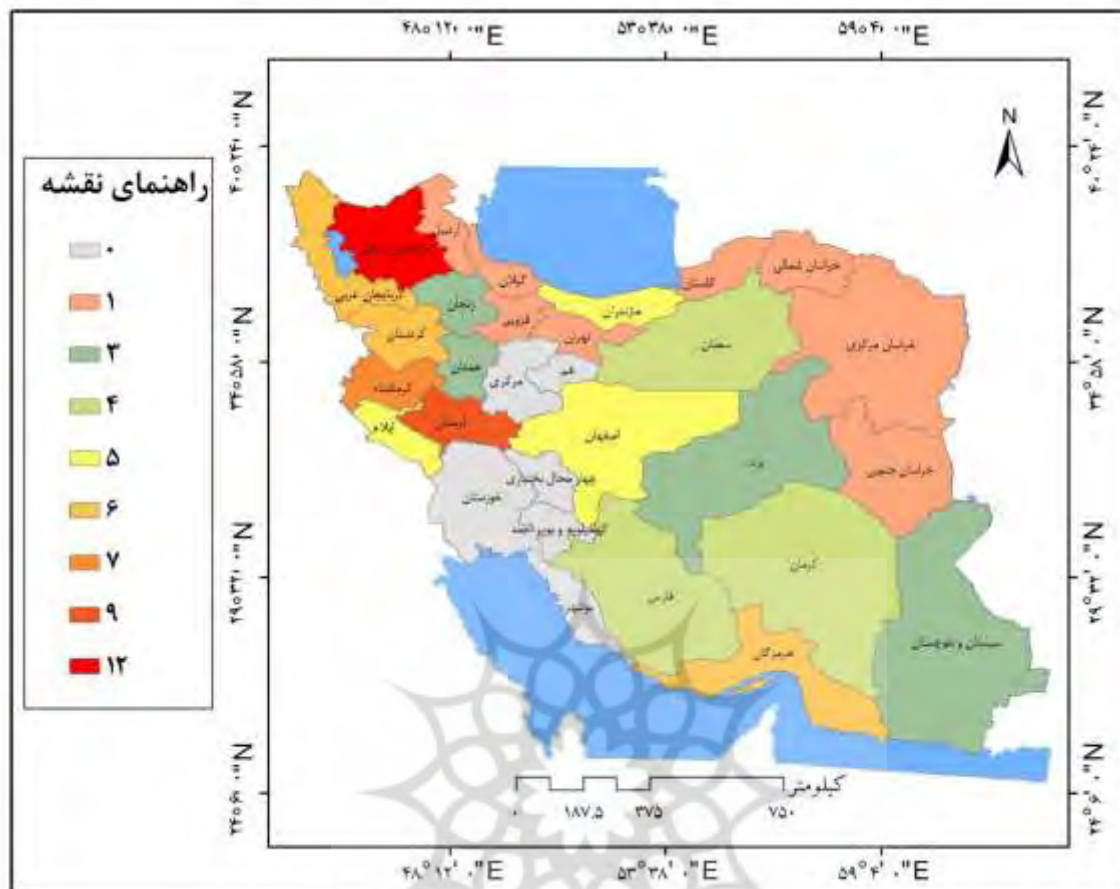
ترکیبی همانند بنیادی-توسعه‌ای باشد (خیرالدین و دلایی میلان، ۱۳۹۵: ۱۱۹). بررسی مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم نشان‌دهنده آن است که ۷۱ درصد مقالات کاربردی، ۷ درصد بنیادی، ۸ درصد توسعه‌ای و ۱۴ درصد ترکیبی هستند. در مقالات ژئوتوریسم تحقیقات بنیادی و توسعه‌ای که باعث توسعه دانش ژئوتوریسم می‌گردند، سهم کمی را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۵. توزیع کمی مقاله‌ها و کتاب‌ها بر اساس هدف تحقیق

پراکندگی جغرافیایی مناطق مورد مطالعه

مکان، مرکز عمل آگاهانه و ارادی انسان‌ها و کانون علم جغرافیا است (شکوئی، ۱۳۶۹، ۱۳۷). در دانش‌های جغرافیایی مکان موضوع و محور جغرافیا است و این امر موجب حفظ دانش جغرافیا به‌مثابه دانشی یگانه و نه متفرق گردیده است (دیباچ، ۱۳۸۶، ۷). در بیشتر تحقیقات ژئوتوریسم مکان یا محدوده مشخصی را به‌عنوان منطقه مورد مطالعه مشخص می‌کنند. ماهیت و وسعت محدوده مورد مطالعه در مطالعات طیف متنوعی از حوضه آبریز و لندفرم^۱ تا شهرستان و استان را شامل می‌شود. در این بخش پراکندگی استانی مناطق مورد مطالعه در مقاله‌ها و بعضاً کتاب‌ها بررسی شده است. استان آذربایجان شرقی با ۱۲ مطالعه بیشتر از سایر استان‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در رتبه بعدی استان لرستان با ۹ مقاله و استان کرمانشاه با ۷ مقاله قرار دارند. در مورد شش (۶) استان قم، اراک، خوزستان، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد و بوشهر نیز هیچ مطالعه‌ای انجام نشده است. نقشه پراکندگی جغرافیایی مناطق مورد مطالعه در مقالات و کتاب‌ها ژئوتوریسم بیانگر این است که بیشتر مطالعات در مناطق کوهستانی غرب و شمال غرب کشور انجام شده است.

شکل ۶. پراکنش جغرافیایی مناطق مورد مطالعه در مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم داخلی (۱۳۸۷-۱۳۹۶)

میزان مشارکت مجلات

مجلات نقش مهمی در انتشار یافته‌های علمی محققین ایفا می‌کنند. این مجلات یکی از فرایندهای مهم تبادل دانش به شمار می‌روند و به عبارتی مجرای اصلی و رسمی ارتباط میان پژوهشگران هستند (ستاوند و روستا، ۱۳۹۲: ۳۹۴). گسترش پژوهش در زمینه‌های مختلف و ارتقاء سطح نظری و علمی از دیگر اهداف این مجلات می‌باشد (موحد و ایزدی، ۱۳۸۸: ۸۴). مقالات ژئوتوریسم در ۴۲ مجله چاپ شده‌اند که مجلات علوم زمین و فصلنامه جغرافیای طبیعی با ۷ مقاله بیشترین مقالات را منتشر کرده‌اند. نکته مهم در این زمینه تعداد و تنوع زیاد مجلات است؛ به گونه‌ای که مقالات ژئوتوریسم در مجلاتی از رشته‌ها و گرایش‌های علمی مختلف به چاپ رسیده‌اند اما مجلات جغرافیایی سهم بیشتری در این زمینه دارند.

شکل ۷. فراوانی مقالات در مجلات علمی در سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۶

میزان مشارکت دانشگاه‌ها

به‌منظور بررسی شاخص میزان مشارکت دانشگاه‌ها در چاپ مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم، دانشگاه یا موسسه نویسندگان مقالات موردبررسی قرار گرفته است تا از این طریق میزان مشارکت دانشگاه‌ها در انتشار مقالات و کتاب‌ها مشخص شود. بررسی‌ها نشان‌دهنده آن است که تعداد ۲۵۹ نویسنده از ۵۳ دانشگاه و موسسه در این زمینه مشارکت داشته‌اند. به علت تعداد زیاد دانشگاه‌ها و مؤسسات در این بخش فقط آمار دانشگاه‌هایی نوشته شده است که محققان آن‌ها سهم بیشتری در تولید مقالات و کتاب‌ها داشته‌اند. همان‌طور که از نمودار زیر مشخص است پژوهشگران دانشگاه‌های تهران و تبریز با ۴۸ و ۴۳ نویسنده بالاترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. به‌طورکلی این دو دانشگاه مشارکت بیشتری در رشد ادبیات ژئوتوریسم داشته است و از تعداد ۲۸۴ نویسنده مقالات و کتاب‌ها تعداد ۹۱ نویسنده متعلق به دانشگاه‌های تبریز و تهران است؛ به‌عبارت‌دیگر حدود ۳۳ درصد نویسندگان مقالات و کتاب‌ها ژئوتوریسم از این دو دانشگاه هستند. اهمیت و توجه محققان، دانشگاه‌ها و سازمان‌ها به موضوع ژئوتوریسم و شکل‌گیری مراکز پژوهشی همانند مرکز پژوهش ژئوتوریسم دانشگاه تبریز از مهم‌ترین عوامل رشد کمی و کیفی مطالعات ژئوتوریسم در کشور می‌باشد.

جدول ۱. میزان مشارکت دانشگاه‌ها در چاپ مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۸۷ در مجلات داخلی

ردیف	دانشگاه/سازمان	تعداد	ردیف	دانشگاه/سازمان	تعداد
۱	دانشگاه تهران	۴۸	۱۱	دانشگاه علوم و تحقیقات تهران	۶
۲	دانشگاه تبریز	۴۳	۱۲	دانشگاه زنجان	۶
۳	دانشگاه تربیت مدرس	۱۲	۱۳	دانشگاه گرگان	۵
۴	دانشگاه سبزوار	۱۲	۱۴	دانشگاه آزاد لارستان	۴
۵	دانشگاه اصفهان	۱۱	۱۵	دانشگاه مشهد	۳
۶	دانشگاه خوارزمی	۱۱	۱۶	دانشگاه کرمان	۳
۷	دانشگاه اردبیل	۱۱	۱۷	دانشگاه هنر اصفهان	۳
۸	دانشگاه شهید بهشتی	۹	۱۸	دانشگاه کردستان	۲
۹	دانشگاه زاهدان	۸	۱۹	دانشگاه رازی	۲
۱۰	دانشگاه ارومیه	۶	۲۰	دانشگاه علوم گردشگری تهران	۲

نتیجه‌گیری

ژئوتوریسم یکی از گونه‌های گردشگری پایدار و ابزاری قدرتمند برای توسعه پایدار جوامع محلی است که در طول دو دهه گذشته رشد زیادی داشته است و مطالعات زیادی در این زمینه در نقاط مختلف جهان انجام شده است. کشور ایران قابلیت‌های ژئوتوریسمی بالایی دارد و محققان پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام داده‌اند. هدف این پژوهش تجزیه و تحلیل مقالات و کتاب‌های ژئوتوریسم منتشرشده در دوره ۱۰ ساله ۱۳۹۶-۱۳۸۷ است که نتایج زیر حاصل شده است.

* در دوره مورد مطالعه چاپ مقالات رشدی صعودی داشته است که بیانگر افزایش توجه محققان به این شاخه جدید از گردشگری است.

- * تعاریف ژئوتوریسم غالباً از نویسندگان خارجی و داخلی است که نزدیکی مؤلفه‌های تعاریف ارائه شده نشان‌دهنده نگاه به بیرون پژوهشگران ژئوتوریسم به‌منظور نزدیکی به ادبیات علمی بین‌المللی است.
- * حدود ۳۹ درصد مقالات و کتاب‌ها از روش تحقیق کیفی استفاده کرده‌اند و درزمینه هدف شناسی ۷۱ درصد مقالات نیز دارای اهداف کاربردی هستند که با توجه به اهمیت مقالات بنیادی و توسعه‌ای لازم است توجه بیشتری به این نوع از تحقیقات شود.
- * بیشتر مطالعات در مناطق کوهستانی غرب و شمال غرب کشور انجام شده است، درحالی‌که در شش استان هیچ پژوهشی انجام نشده است.
- * مقالات ژئوتوریسم در ۴۲ مجله چاپ شده‌اند که مجلات علوم زمین و فصلنامه جغرافیای طبیعی با ۷ مقاله بیشترین مقالات را منتشر کرده است.
- * بررسی شاخص میزان مشارکت دانشگاه‌ها در چاپ مقالات نشان‌دهنده این است که پژوهشگرانی از ۵۳ دانشگاه و موسسه در انتشار مقالات و رشد ادبیات ژئوتوریسم مشارکت داشته‌اند که حدود ۳۳ درصد نویسندگان مقالات از دو دانشگاه تبریز و تهران هستند.

منابع

- حافظنیا، محمد رضا، ۱۳۸۲، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، سمت، تهران.
- خاکی، غلامرضا، ۱۳۷۸، روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی، مرکز تحقیقات علمی کشور، تهران.
- خلجی، حسن، ۱۳۸۱، ارزیابی پایان‌نامه‌های تربیت بدنی مراکز آموزش عالی کشور از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۸، پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۳، صص ۹۵-۱۱۱.
- خیرالدین، رضا؛ دلایی میلان، ابراهیم، ۱۳۹۵، تحلیل محتوای سطوح چهارگانه روش‌شناسی پژوهش در مطالعات شهرسازی (مورد پژوهی: پایان‌نامه‌های شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران ۱۳۹۳-۱۳۸۰)، روش‌شناسی علوم انسانی، شماره ۸۹، صص ۱۰۷-۱۳۶.
- دیباج، موسی، ۱۳۸۶، مکان و مکانیت فلسفی: آیا مکان جوهر است، نامه فلسفه، شماره ۱۴، صص ۲۴-۵.
- زنگنه اسدی، محمد علی؛ امیر احمدی، ابوالقاسم؛ شایان یگانه، علی اکبر، ۱۳۹۵، نگرشی نوین در ارزیابی ژئومورفوسایت‌ها و ژئوسایت‌ها در ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، شماره ۳۴، صص ۴۱-۶۴.
- ستاوند، محمد هادی؛ روستا، مجتبی، ۱۳۹۲، تحلیل کمی و کیفی مقاله‌های معماری و شهرسازی آرمان شهر از ابتدای انتشار تاکنون (۹۲-۱۳۸۷)، مجله معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۱۱، صص ۳۹۳-۴۰۵.
- سلطانی، شیفته، ۱۳۷۷، آشنایی با مجلات کتابداران، فصلنامه کتاب، شماره ۹، صص ۶۵-۷۸.
- شکونی، حسین، ۱۳۶۹، فلسفه جغرافیا، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
- علی‌نژاد، فاطمه؛ میرحق‌جو، سعیده، ۱۳۹۴، ارزیابی و سنجش مقالات مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی طی سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۹ در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام *ISC*، جغرافیا و برنامه‌ریزی، شماره ۵۴، صص ۳۲۹-۳۴۴.
- غازی، ایران؛ قدیری، نیلوفر، ۱۳۹۰، ارزیابی توانایی‌های ژئوتوریسمی پارک ملی کویر با استفاده از مدل برنامه‌ریزی راهبردی فریمن، محیط‌شناسی، شماره ۶۰، صص ۶۵-۷۸.
- قنوتی، عزت‌اله؛ کرم، امیر؛ فخاری، سعیده، ۱۳۹۱، مروری بر روند تحولات ژئوتوریسم و مدل‌های مورد استفاده در ایران، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، شماره ۳۴، صص ۷۵-۹۱.
- مختاری، داوود، ۱۳۹۴، ژئوتوریسم، انتشارات دانشگاه تبریز، تبریز.
- مختاری، داوود، ۱۳۹۳، اصول موضوعه دانش ژئومورفولوژی و جایگاه ژئوتوریسم (نقدی در حوزه دانش ژئومورفولوژی ایران)، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره ۵۳، صص ۹۱-۱۰۸.

- موحد، علی؛ ایزدی، پگاه، ۱۳۸۹، ارزیابی کمی و کیفی مقاله‌های فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی طی دوره ده ساله (۱۳۷۸-۱۳۸۷)، پژوهش‌های جغرافیای طبیعی، شماره ۷۱، صص ۸۳-۹۴.
- *Camprubi, R., Coromina, L., 2016, Content analysis in tourism research, Tourism Management Perspectives, N 18, PP 134-140.*
- *Kuleta, M., 2018, Geodiversity Research Methods in Geotourism, Geosciences, N. 8, pp 1-9.*
- *Mokhtari, D., 2014, Axioms of Geomorphology and Geotourism status, Geography and Environment Planning, 25 (1), 91-108.*
- *Newsome, D.; Dowling, R.; Leung, Y., 2012, The nature and management of geotourism: A case study of tow established iconic geotourism destinations, Tourism Management perspective, N 3, PP 19-27.*
- *Olafsdottir, R., Tverijonaite, E., 2018, Geotourism: A Systematic Literature Review, Geosciences, N. 8, pp 1-16.*
- *Prieto, L. J., 2013, Geosites, Geomorphosites and Geoparks: importance, actual situation and perspectives in Mexico, Investigations Geography. N 82, PP 24-37.*
- *Ruban, D., 2015, Geotourism — A geographical review of the literature, Tourism Management Perspectives. N 15, PP 1-15.*
- *Warowna, J., Zglobicki, W., Gawrysiak, R., Gajek, G., Gawrysiak, L., Telecka, M., 2016, Geotourist values of loess geoheritage within the planned Geopark Malopolska Vistula River Gap, Poland, Quaternary International, pp 46-57.*